ਮਹਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਹੋਰ

ਬਨਾਮ

ਰਾਜ ਪੰਜਾਬ

(2021 ਦੀ ਫੌਜਦਾਰੀ ਅਪੀਲ ਨੰ. 764)

ਜੂਨ 03, 2022

[ਬੀ. ਆਰ. ਗਵਾਈ ਅਤੇ ਹਿਮਾ ਕੋਹਲੀ, ਜੇ.ਜੇ.]

ਦੰਡ ਸੰਹਿਤਾ, 1860 – ਧਾਰਾ 302 ਨਾਲ ਧਾਰਾ 149 ਅਤੇ ਧਾਰਾ 148 – ਕਤਲ – ਇਕੱਲੇ ਗਵਾਹ ਪੀ ਡਬਲਯੂ6 ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਦੋਸ਼ੀ-ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਦੀ ਸਜ਼ਾ – ਉੱਚ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਪੀ ਡਬਲਯੂ6 ਨੂੰ ਉਸ ਗਵਾਹ ਦੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਵਿੱਚ ਪਾਇਆ ਜੋ "ਨਾ ਤਾਂ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭਰੋਸੇਯੋਗ ਸੀ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਭਰੋਸੇਯੋਗ", ਅਤੇ ਪੋਸਟ-ਮੋਰਟਮ ਰਿਪੋਰਟ ਤੋਂ ਪੁਸ਼ਟੀ ਮੰਗ ਕੇ ਸਜ਼ਾ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਿਆ – ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਦੀ ਸਜ਼ਾ – ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਕਿ ਪੀ ਡਬਲਯੂ6 "ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਭਰੋਸੇਯੋਗ" ਗਵਾਹ ਦੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਵਿੱਚ ਪੈਂਦਾ ਹੈ – ਹੋਲਡ: ਪੀ ਡਬਲਯੂ3 ਅਤੇ ਪੀ ਡਬਲਯੂ4 ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਤੋਂ, ਜੋ ਕਿ ਡੀ ਡਬਲਯੂ3 ਅਤੇ ਡੀ ਡਬਲਯੂ4 ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਨਾਲ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਇਹ ਸਾਫ ਸੀ ਕਿ ਪੀ ਡਬਲਯੂ6 ਘਟਨਾ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਦੇਖ ਸਕਦਾ ਸੀ – ਪੀ ਡਬਲਯੂ6 ਦੀ ਗਵਾਹੀ "ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਭਰੋਸੇਯੋਗ" ਗਵਾਹ ਦੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਵਿੱਚ ਪੈਂਦੀ ਹੈ – ਜਿਵੇਂ ਕਿ, ਉਸ ਦੀ ਗਵਾਹੀ 'ਤੇ ਅਕੇਲੇ ਆਧਾਰਿਤ ਕੋਈ ਵੀ ਸਜ਼ਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ – ਉੱਚ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਮੈਡੀਕਲ ਸਬੂਤ ਤੋਂ ਪੁਸ਼ਟੀ ਮੰਗਣਾ ਉਚਿਤ ਨਹੀਂ ਸੀ – ਮੈਡੀਕਲ ਸਬੂਤ ਕੇਵਲ ਇਹ ਸਥਾਪਿਤ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੌਤ ਹਤਿਆਕਾਂਡ ਸੀ – ਹਾਲਾਂਕਿ, ਇਸਨੂੰ ਪੀ ਡਬਲਯੂ6 ਦੇ ਸੰਸਕਰਣ ਨੂੰ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕਰਨ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਘਟਨਾ ਨੂੰ ਦੇਖਿਆ ਸੀ – ਅਭਿਯੋਗ ਪਾਰਟੀ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਸ਼ੱਕ ਤੋਂ ਪਰੇ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਰਹੀ ਅਤੇ ਜਿਵੇਂ ਕਿ, ਦੋਸ਼ੀ-ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ੱਕ ਦਾ ਲਾਭ ਦੇਣ ਦੇ ਹੱਕਦਾਰ ਸਨ – ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਤਦਰਥ ਬਰੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।

ਕ੍ਰਿਮਿਨਲ ਟ੍ਰਾਇਲ - ਗਵਾਹ - ਗਵਾਹਾਂ ਦੀਆਂ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ - ਫੈਸਲਾ: ਗਵਾਹ ਤਿੰਨ ਕਿਸਮਾਂ ਦੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਅਰਥਾਤ, (ਅ) ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭਰੋਸੇਯੋਗ; (ਬ) ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਭਰੋਸੇਯੋਗ; ਅਤੇ (ਸ) ਨਾ ਤਾਂ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭਰੋਸੇਯੋਗ ਨਾ ਹੀ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਭਰੋਸੇਯੋਗ – ਜਦੋਂ ਗਵਾਹ "ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭਰੋਸੇਯੋਗ" ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਕੋਈ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਨਹੀਂ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਕਿਉਂਕਿ ਸਜ਼ਾ ਜਾਂ ਬਰੀਕਰਨ ਇਸ ਇਕੱਲੇ ਗਵਾਹ ਦੀ ਗਵਾਹੀ 'ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ – ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਜੇਕਰ ਅਦਾਲਤ

ਪਾਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਗਵਾਹ “ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਭਰੋਸੇਯੋਗ” ਹੈ, ਤਾਂ ਕੋਈ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਨਹੀਂ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਕਿਉਂਕਿ ਨਾ ਤਾਂ ਸਜ਼ਾ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਬਰੀਕਰਨ ਇਸ ਗਵਾਹ ਦੀ ਗਵਾਹੀ 'ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ – ਇਹ ਕੇਵਲ ਤੀਜੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਦੇ ਗਵਾਹਾਂ ਵਿੱਚ ਹੀ ਹੈ ਕਿ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਸਾਵਧਾਨ ਰਹਿਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਭਰੋਸੇਯੋਗ ਗਵਾਹੀ, ਸਿੱਧ ਜਾਂ ਪਰੋਕਸੀ, ਵਿੱਚ ਮੁੱਖ ਤੱਥਾਂ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਲਈ ਦੇਖਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ।

ਇੱਕ ਆਪਰਾਧਿਕ ਟ੍ਰਾਇਲ – ਮੋਟਿਵ – ਕੇਵਲ ਇਸ ਲਈ ਕਿ ਮੋਟਿਵ ਸਥਾਪਿਤ ਹੋ ਗਈ ਹੈ, ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਉਣਾ ਜਾਰੀ ਨਹੀਂ ਰੱਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ।

ਆਪਰਾਧਿਕ ਟ੍ਰਾਇਲ – ਗਵਾਹ – ਬਚਾਅ ਗਵਾਹ ਬਨਾਮ ਅਭਿਯੋਗ ਗਵਾਹ – ਫੈਸਲਾ: ਬਚਾਅ ਗਵਾਹ(ਈ ਐਸ)) ਨੂੰ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਅਭਿਯੋਗ ਗਵਾਹ(ਈ ਐਸ)) ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਅਪੀਲਾਂ ਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰ ਕਰਦਿਆਂ, ਅਦਾਲਤ ਨੇ

ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ:1.1. ਵਡਿਵੇਲੂ ਥੇਵਰ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਮਸ਼ਹੂਰ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ, ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਨੇ ਪਾਇਆ ਹੈ ਕਿ ਗਵਾਹ ਤਿੰਨ ਕਿਸਮਾਂ ਦੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਅਰਥਾਤ, (ਅ) ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭਰੋਸੇਯੋਗ; (ਬੀ) ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਭਰੋਸੇਯੋਗ; ਅਤੇ (ਸੀ) ਨਾ ਤਾਂ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭਰੋਸੇਯੋਗ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਭਰੋਸੇਯੋਗ। ਜਦੋਂ ਗਵਾਹ “ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭਰੋਸੇਯੋਗ” ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਕੋਈ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਨਹੀਂ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਕਿਉਂਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਉਣਾ ਜਾਂ ਬਰੀ ਕਰਨਾ ਇਸ ਇੱਕ ਗਵਾਹ ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਜੇ ਅਦਾਲਤ ਪਾਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਗਵਾਹ “ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਭਰੋਸੇਯੋਗ” ਹੈ, ਤਾਂ ਕੋਈ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਨਹੀਂ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਕਿਉਂਕਿ ਨਾ ਤਾਂ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਉਣਾ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਬਰੀ ਕਰਨਾ ਇਸ ਗਵਾਹ ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਸਿਰਫ ਤੀਜੀ ਕਿਸਮ ਦੇ ਗਵਾਹਾਂ ਵਿੱਚ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਸਾਵਧਾਨ ਰਹਿਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਭਰੋਸੇਯੋਗ ਗਵਾਹੀ, ਸਿੱਧ ਜਾਂ ਪਰੋਕਸੀ, ਦੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਹਿੱਸਿਆਂ ਵਿੱਚ ਪੁਸ਼ਟੀ ਲਈ ਦੇਖਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ।[ਪੈਰਾ 13]

2.1. ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਪੀਡਬਲਿਊ6 ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਨੂੰ ਤੀਜੀ ਕਿਸਮ ਵਿੱਚ ਪਾਇਆ ਅਤੇ ਪੀਡਬਲਿਊ2 ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਪੋਸਟ-ਮੋਰਟਮ ਰਿਪੋਰਟ ਤੋਂ ਪੁਸ਼ਟੀ ਮੰਗ ਕੇ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਉਣਾ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਿਆ।[ਪੈਰਾ 14]

2.2. ਹਾਲਾਂਕਿ, ਪੀਡਬਲਿਊ3 ਅਤੇ ਪੀਡਬਲਿਊ4 ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਤੋਂ ਸਪਸ਼ਟ ਦੇਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਦੀਵੀ3 ਅਤੇ ਦੀਵੀ4 ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤੇ, ਕਿ ਇਹ ਦੀਵੀ3 ਸੀ ਜਿਸ ਨੇ ਪੀਡਬਲਿਊ6 ਨੂੰ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੇ ਸ਼ਵ ਬਾਰੇ ਰੁਟੀਨ 'ਤੇ ਪਏ ਹੋਣ ਬਾਰੇ ਸੂਚਿਤ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਪੀਡਬਲਿਊ3 ਅਤੇ ਪੀਡਬਲਿਊ4 ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਨੂੰ ਦੀਵੀ3 ਅਤੇ ਦੀਵੀ4 ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਨਾਲ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੁਸ਼ਟੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਇੱਕ ਸੈਟਲਡ ਕਾਨੂੰਨ ਹੈ ਕਿ ਬਚਾਅ ਗਵਾਹ(ਈ ਐਸ)) ਨੂੰ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ

ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਅਭਿਯੋਗ ਗਵਾਹ(ਈ ਐਸ)) ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਗਵਾਹਾਂ ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਤੋਂ ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਪੀਡਬਲਿਊ6 ਘਟਨਾ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਦੇਖ ਸਕਦਾ ਸੀ।[ਪੈਰਾਸ 17, 18, 20 ਅਤੇ 21][174/5-ਡੀ-ਈ, ਜੀ-ਐਚ]

2.3. ਪੀਡਬਲਿਊ6 ਦੀ ਗਵਾਹੀ "ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਭਰੋਸੇਯੋਗ" ਗਵਾਹ ਦੀ ਕਿਸਮ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ, ਕੇਵਲ ਉਸ ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਕੋਈ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਉਣਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਮੈਡੀਕਲ ਸਬੂਤ ਤੋਂ ਮੰਗੀ ਗਈ ਪੁਸ਼ਟੀ ਜਾਇਜ਼ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਮੈਡੀਕਲ ਸਬੂਤ ਕੇਵਲ ਇਹ ਸਥਾਪਿਤ ਕਰ ਸਕਦਾ ਸੀ ਕਿ ਮੌਤ ਹੱਤਿਆਕਾਂਡ ਸੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਇਸ ਨੂੰ ਪੀਡਬਲਿਊ6 ਦੇ ਸੰਸਕਰਣ ਨੂੰ ਪੁਸ਼ਟੀ ਦੇਣ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਘਟਨਾ ਨੂੰ ਦੇਖਿਆ ਹੈ।

2.4. ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉੱਤਰਦਾਤਾ-ਰਾਜ ਦੇ ਇਸ ਦਲੀਲ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕਿ ਅਭਿਯੋਗ ਨੇ ਮੋਟਿਵ ਸਾਬਤ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਇਹ ਅਚਛੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਥਾਪਿਤ ਹੈ ਕਿ ਸਿਰਫ ਇਸ ਲਈ ਕਿ ਮੋਟਿਵ ਸਥਾਪਿਤ ਹੋ ਗਈ ਹੈ, ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਉਣਾ ਬਰਕਰਾਰ ਨਹੀਂ ਰੱਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ।

3. ਅਭਿਯੋਗ ਨੇ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਸੰਦੇਹ ਤੋਂ ਪਰੇ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜਿਵੇਂ ਕਿ, ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਨੂੰ ਸੰਦੇਹ ਦਾ ਲਾਭ ਦਿੱਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਅਪੀਲਕਰਤਾਓਂ ਨੂੰ ਲੱਗੇ ਦੋਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਬਰੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਵਾਡਿਵੇਲੂ ਥੇਵਰ ਬਨਾਮ ਮਦਰਾਸ ਦੀ ਰਾਜ [1957] ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 981 – ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।

ਸ਼ਕੀਲਾ ਅਬਦੁਲ ਗਫਾਰ ਖਾਨ (ਸਮ) ਬਨਾਮ ਵਸੰਤ ਰਘੁਨਾਥ ਢੋਬਲੇ ਅਤੇ ਇੱਕ ਹੋਰ (2003) 7 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 749 : [2003] 3 ਸੁਪਲ. ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 426; ਆਂਧਰਾ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੀ ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਪੁਲਿਗੁਪੁਰਨੀ ਕਾਸੀ ਰੈੱਡੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਰੈੱਡੀ ਉਰਫ ਰਾਮ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਰੈੱਡੀ ਅਤੇ ਹੋਰ (2018) 7 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 623; ਅਤੇ ਕੁਪਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਸਾਂਧੂ ਬਨਾਮ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਰਾਜ ਅਤੇ ਹੋਰ (2018) 16 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 475 : [2018] 6 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 479 – ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।

ਕੇਸ ਲਾਅ ਰੈਫਰੈਂਸ

[1957] ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 981 ਪੈਰਾ 8 ਨੂੰ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ

[2003] 3 ਸੁਪਲ. ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 426 ਪੈਰਾ 10 ਨੂੰ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ

(2018) 7 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 623 ਪੈਰਾ 10 ਨੂੰ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ

[2018] 6 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 479 ਪੈਰਾ 10 ਨੂੰ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ

ਫੌਜਦਾਰੀ ਅਪੀਲੀ ਅਧਿਕਾਰਤਾ: ਫੌਜਦਾਰੀ ਅਪੀਲ ਨੰਬਰ.764 ਦੀ 2021।

ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੀ ਉੱਚ ਅਦਾਲਤ, ਗ੍ਵਾਲੀਅਰ ਵਿੱਚ ਬੈਂਚ ਦੁਆਰਾ 06.08.2019 ਨੂੰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਫੈਸਲੇ ਅਤੇ ਆਦੇਸ਼ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਕ੍ਰਿਮਿਨਲ ਅਪੀਲ ਨੰਬਰ 317 ਦੇ 2000.

ਨਾਲ

ਕ੍ਰਿਮਿਨਲ ਅਪੀਲ ਨੰਬਰ 765 ਦੇ 2021

ਐਸ. ਨਾਗਮੁਥੁ, ਸੀਨੀਅਰ ਐਡਵੋਕੇਟ, ਰਾਜ ਕਿਸ਼ੋਰ ਚੌਧਰੀ, ਸ਼ਕੀਲ ਅਹਮਦ, ਰਿਜ਼ਵਾਨ ਅਹਮਦ, ਸ਼ਿਵਮ ਯਾਦਵ, ਜਤਿਨ ਆਨੰਦ ਦ੍ਵਿਵੇਦੀ, ਐਡਵੋਕੇਟਸ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਲਈ.

ਮਿਸ ਅੰਕਿਤਾ ਚੌਧਰੀ, ਡੀਏਜੀ, ਗੋਪਾਲ ਝਾ, ਅਮਿਤ ਸ਼ਰਮਾ, ਮਿਸ ਹਿਮਾਂਸ਼ੀ ਸ਼ਾਕਿਆ, ਐਡਵੋਕੇਟਸ ਜਵਾਬੀ ਲਈ.

ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ

ਬੀ. ਆਰ. ਗਾਵਲ, ਨਾਇਬ ਨਿਆਂਕਾ.

1. ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਅਪੀਲਾਂ, ਅਰਥਾਤ ਕ੍ਰਿਮਿਨਲ ਅਪੀਲ ਨੰਬਰ 764 ਦੇ 2021, ਜੋ ਕਿ ਮਹਿੰਦਰ ਸਿੰਘ (ਦੋਸ਼ੀ ਨੰਬਰ 3), ਪ੍ਰੀਤਮ ਸਿੰਘ (ਦੋਸ਼ੀ ਨੰਬਰ 4) ਅਤੇ ਸ਼ੰਭੂ ਸਿੰਘ (ਦੋਸ਼ੀ ਨੰਬਰ 9) ਵੱਲੋਂ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਗਈ; ਅਤੇ ਕ੍ਰਿਮਿਨਲ ਅਪੀਲ ਨੰਬਰ 765 ਦੇ 2021, ਜੋ ਕਿ ਲਖਨ ਸਿੰਘ (ਦੋਸ਼ੀ ਨੰਬਰ 11) ਵੱਲੋਂ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਗਈ, 6ਵੇਂ ਅਗਸਤ, 2019 ਨੂੰ ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੀ ਉੱਚ ਅਦਾਲਤ, ਗ੍ਵਾਲੀਅਰ ਵਿੱਚ ਬੈਂਚ ਦੁਆਰਾ ਕ੍ਰਿਮਿਨਲ ਅਪੀਲ ਨੰਬਰ 317 ਦੇ 2000 ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੰਦੀਆਂ ਹਨ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਮੌਜੂਦਾ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਦੀ ਅਪੀਲ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਉਣ ਅਧੀਨ ਧਾਰਾਵਾਂ 148 ਅਤੇ 302 ਨਾਲ ਪੜ੍ਹੀ ਧਾਰਾ 149 ਆਈਪੀਸੀ ਅਧੀਨ ਸਜ਼ਾ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਧਾਰਾ 148 ਆਈਪੀਸੀ ਅਧੀਨ ਇੱਕ ਸਾਲ ਦੀ ਸਖਤ ਕੈਦ ਦੀ ਸਜ਼ਾ; ਅਤੇ ਧਾਰਾ 302 ਨਾਲ ਪੜ੍ਹੀ ਧਾਰਾ 149 ਆਈਪੀਸੀ

ਅਧੀਨ ਉਮਰ ਕੈਦ ਅਤੇ ਹਰੇਕ ਨੂੰ 5,000 ਰੁਪਏ ਦਾ ਜੁਰਮਾਨਾ ਅਤੇ, ਜੁਰਮਾਨਾ ਦੀ ਅਦਾਇਗੀ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲਤਾ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਦੋ ਸਾਲ ਦੀ ਸਖਤ ਕੈਦ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਲਗਾਈ ਗਈ.

2. ਮੌਜੂਦਾ ਅਪੀਲਾਂ ਨੂੰ ਜਨਮ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਤੱਥ, ਸੰਖੇਪ ਵਿੱਚ, ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹਨ:

3. ਮੌਜੂਦਾ ਮਾਮਲੇ ਦੀ ਜਾਂਚ ਅਮੋਲ ਸਿੰਘ (ਪੀ.ਡਬਲਿਊ.6) ਦੀ ਮੌਖਿਕ ਰਿਪੋਰਟ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਜਿਸ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਇੱਕ ਪਹਿਲੀ ਸੂਚਨਾ ਰਿਪੋਰਟ ("ਐਫ.ਆਈ.ਆਰ." ਛੋਟੇ ਵਿੱਚ), ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨੀ ਪੀ-7, ਨੂੰ ਰਜਿਸਟਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਐਫ.ਆਈ.ਆਰ. ਵਿੱਚ ਅਮੋਲ ਸਿੰਘ (ਪੀ.ਡਬਲਿਊ.6) ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ 12 ਜੂਨ, 1994 ਨੂੰ, ਜਦੋਂ ਉਹ ਬਾਸੋਦਾ ਤੋਂ ਵਾਪਸ ਆ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਉਸ ਨੇ ਲਗਭਗ 6:00 ਵਜੇ ਆਪਣੇ ਭਰਾ ਭਗਤ ਸਿੰਘ (ਮ੍ਰਿਤਕ) ਨਾਲ ਮੁਲਾਕਾਤ ਕੀਤੀ ਸੀ ਅਤੇ ਅਖੇ ਸਿੰਘ (ਪੀ.ਡਬਲਿਊ-4) ਨਾਲ ਵੀ ਮੁਲਾਕਾਤ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਹੋਰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਨਾਇ ਸਰਕ ਤੋਂ ਚੱਕ ਰਾਣਾਪੁਰ ਤੱਕ ਬੱਸ 'ਚ ਸਵਾਰ ਹੋਏ। ਚੱਕ ਰਾਣਾਪੁਰ ਪਹੁੰਚਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਉਹ ਆਪਣੇ ਪਿੰਡ ਬੁਧੋਰ ਵੱਲ ਪੈਦਲ ਚਲ ਪਏ। ਲਗਭਗ 7.00 ਵਜੇ, ਜਦੋਂ ਉਹ ਪਿੰਡ ਰਤਨਪੁਰ ਪਹੁੰਚੇ, ਉਹ ਅੱਗੇ ਅੱਗੇ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਅਖੇ ਸਿੰਘ (ਪੀ.ਡਬਲਿਊ-4) ਉਸ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਸੀ, ਜੋ ਕਿ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਸੀ, ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਭਰਾ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਦੀਆਂ ਚੀਕਾਂ ਸੁਣੀਆਂ ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਉਹ ਮੁੜਿਆ, ਉਸ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਸ਼ੰਭੂ ਰਾਜਪੂਤ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਬੱਲਮ ਨਾਲ ਮਾਰ ਰਿਹਾ ਸੀ; ਦੋਸ਼ੀ ਸੰਤੋਸ਼ ਲਾਲਾ, ਜਖਮੀ ਕਰਨ ਅਤੇ ਪ੍ਰੇਮ ਨੇ ਵੀ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਬੱਲਮ ਨਾਲ ਮਾਰਿਆ, ਲਖਨ ਮਹਿੰਦਰ ਸਰੀਰ ਦੇ ਅੱਗੇ ਵਾਲੇ ਪਾਸੇ; ਦੋਸ਼ੀ-ਪਦਮ ਸਿੰਘ ਨੇ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਇੱਕ ਰਾਡ ਨਾਲ ਮਾਰਿਆ; ਦੋਸ਼ੀ-ਦਸਰਥ ਸਿੰਘ ਨੇ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਉਸ ਦੇ ਸਿਰ 'ਤੇ ਲਾਠੀ ਨਾਲ ਮਾਰਿਆ ਅਤੇ ਤਿੰਨ ਹੋਰਾਂ ਨੇ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਸੋਟੀਆਂ ਨਾਲ ਮਾਰਿਆ। ਉਸ ਨੇ ਹੋਰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜਦੋਂ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਨੇ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ-ਅਮੋਲ ਸਿੰਘ (ਪੀ.ਡਬਲਿਊ.6) ਅਤੇ ਅਖੇ ਸਿੰਘ (ਪੀ.ਡਬਲਿਊ.4) 'ਉਹ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਲਈ ਭੱਜਣ ਲੱਗੇ ਅਤੇ ਪਿੰਡ ਬੁਢੋਰ ਵਿਖੇ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਦੀਵਾਨ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਸਾਰੀ ਘਟਨਾ ਦੱਸੀ। ਪੂਰਨ ਸਿੰਘ, ਮੋਕਮ ਸਿੰਘ ਆਦਿ ਨੇ ਅੱਗੇ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਸਾਰੇ ਸ ਘਟਨਾ ਵਾਲੀ ਥਾਂ 'ਤੇ ਵਾਪਸ ਆ ਕੇ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਮ੍ਰਿਤਕ ਪਾਇਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਦਾ ਟਰੈਕਟਰ ਕਿਰਾਏ 'ਤੇ ਲਿਆ ਅਤੇ ਲਾਸ਼ ਨੂੰ ਪੁਲੀਸ ਕੋਲ ਲੈ ਗਏ ਸਟੇਸ਼ਨ। ਉਸ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਹੈ ਕਿ ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਨੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੀ ਕੁੱਟਮਾਰ ਕੀਤੀ ਸੀ ਪਿਛਲੀ ਦੁਸ਼ਮਣੀ ਦੇ ਕਾਰਨ.

4. ਜਾਂਚ ਦੇ ਸਮਾਪਨ ਉਪਰੰਤ, 11 ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਖਿਲਾਫ ਜੁਡੀਸ਼ੀਅਲ ਮੈਜਿਸਟ੍ਰੇਟ ਪਹਿਲੀ ਕਲਾਸ, ਗੰਜ ਬਾਸੋਦਾ, ਜਿਸ ਨੇ ਕੇਸ ਨੂੰ ਸਿੱਖਿਅਤ ਸੈਸ਼ਨ ਕੋਰਟ, ਗੰਜ ਬਾਸੋਦਾ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਵਿਦਿਸ਼ਾ, ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ (ਇਸਨੂੰ ਅੱਗੇ "ਟ੍ਰਾਇਲ ਕੋਰਟ" ਕਿਹਾ ਜਾਵੇਗਾ) ਨੂੰ ਸੌਂਪ ਦਿੱਤਾ। ਸਾਰੇ 11 ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਖਿਲਾਫ ਭਾਰਤੀ ਦੰਡ ਸੰਹਿਤਾ, 1860 (ਇਸਨੂੰ ਅੱਗੇ "ਆਈਪੀਸੀ" ਕਿਹਾ ਜਾਵੇਗਾ) ਦੀਆਂ ਧਾਰਾਵਾਂ 148 ਅਤੇ 302 ਨਾਲ ਪੜ੍ਹੀ ਗਈ ਧਾਰਾ 149 ਅਧੀਨ ਸਜ਼ਾਯਾਬ ਅਪਰਾਧਾਂ ਲਈ ਦੋਸ਼ ਤੈਅ ਕੀਤੇ ਗਏ।

5. ਟ੍ਰਾਇਲ ਦੇ ਸਮਾਪਨ ਤੇ, ਟ੍ਰਾਇਲ ਕੋਰਟ ਨੇ ਭਰਤ ਸਿੰਘ (ਦੋਸ਼ੀ ਨੰਬਰ.1), ਵਿਸ਼ਵਨਾਥ ਸਿੰਘ (ਦੋਸ਼ੀ ਨੰਬਰ.2), ਦਸ਼ਰਥ ਸਿੰਘ (ਦੋਸ਼ੀ ਨੰਬਰ.5), ਪਦਮ ਸਿੰਘ (ਦੋਸ਼ੀ ਨੰਬਰ.6), ਬਾਨਾ ਲਾਲਾ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਬਾਨਾ ਸਿੰਘ (ਦੋਸ਼ੀ ਨੰਬਰ.8) ਅਤੇ ਪ੍ਰੇਮ ਉਰਫ ਕੁਬੇਰ ਸਿੰਘ (ਦੋਸ਼ੀ ਨੰਬਰ.10) ਨੂੰ 18ਵੀਂ ਅਪ੍ਰੈਲ, 2000 ਦੀ ਤਾਰੀਖ ਵਾਲੇ ਫੈਸਲੇ ਰਾਹੀਂ ਬਰੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਪਰੰਤੂ, ਉਸੇ ਤਾਰੀਖ 18ਵੀਂ ਅਪ੍ਰੈਲ, 2000 ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨਾਲ, ਟ੍ਰਾਇਲ ਕੋਰਟ ਨੇ ਮਹਿੰਦਰ ਸਿੰਘ (ਦੋਸ਼ੀ ਨੰਬਰ.3), ਪ੍ਰੇਮ ਸਿੰਘ (ਦੋਸ਼ੀ ਨੰਬਰ.4), ਸੰਤੋਸ਼ (ਦੋਸ਼ੀ ਨੰਬਰ.7), ਸ਼ੰਭੂ ਸਿੰਘ (ਦੋਸ਼ੀ ਨੰਬਰ.9) ਅਤੇ ਲਖਨ ਸਿੰਘ (ਦੋਸ਼ੀ ਨੰਬਰ.11) ਨੂੰ ਆਈਪੀਸੀ ਦੀ ਧਾਰਾ 148, 302 ਨਾਲ ਪੜ੍ਹੀ ਗਈ ਧਾਰਾ 149 ਅਧੀਨ ਸਜ਼ਾਯਾਬ ਅਪਰਾਧਾਂ ਲਈ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਇਆ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਧਾਰਾ 148 ਆਈਪੀਸੀ ਅਧੀਨ ਸਜ਼ਾਯਾਬ ਅਪਰਾਧ ਲਈ ਇੱਕ ਸਾਲ ਦੀ ਸਖਤ ਕੈਦ ਅਤੇ ਧਾਰਾ 302 ਨਾਲ ਪੜ੍ਹੀ ਗਈ ਧਾਰਾ 149 ਆਈਪੀਸੀ ਅਧੀਨ ਸਜ਼ਾਯਾਬ ਅਪਰਾਧ ਲਈ ਉਮਰ ਕੈਦ ਅਤੇ ਪ੍ਰਤੀ ਵਿਅਕਤੀ 5,000 ਰੁਪਏ ਦਾ ਜੁਰਮਾਨਾ ਸੁਣਾਇਆ। ਜੁਰਮਾਨੇ ਦੀ ਅਦਾਇਗੀ ਦੀ ਕਮੀ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੋ ਸਾਲ ਦੀ ਸਖਤ ਕੈਦ ਭੁਗਤਣ ਲਈ ਵੀ ਸਜ਼ਾ ਸੁਣਾਈ ਗਈ।

6. 18 ਅਪ੍ਰੈਲ, 2000 ਨੂੰ ਟ੍ਰਾਇਲ ਕੋਰਟ ਵੱਲੋਂ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਗਏ ਫੈਸਲੇ ਤੋਂ ਦੁਖੀ ਹੋ ਕੇ, ਸਾਰੇ ਦੋਸ਼ੀ ਅਤੇ ਸਜਾਏ ਗਏ ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਨੇ ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੀ ਉੱਚ ਅਦਾਲਤ ਅੱਗੇ ਅਪੀਲ ਕੀਤੀ। 6 ਅਗਸਤ, 2019 ਨੂੰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਚੁਣੌਤੀ ਵਾਲੇ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ, ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੀ ਉੱਚ ਅਦਾਲਤ, ਗੁਆਲੀਅਰ ਬੈਂਚ ਨੇ ਅਪੀਲ ਨੂੰ ਖਾਰਜ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਇਸ ਲਈ ਮੌਜੂਦਾ ਅਪੀਲਾਂ ਹਨ।

7. ਅਸੀਂ ਮਿਸਟਰ ਐਸ. ਨਾਗਮੁਥੁ, ਸੀਖਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਸੀਨੀਅਰ ਕੌਂਸਲ ਨੂੰ ਸੁਣਿਆ, ਜੋ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਦੀ ਤਰਫੋਂ ਪੇਸ਼ ਹੋਏ ਅਤੇ ਮਿਸ ਅੰਕਿਤਾ ਚੌਧਰੀ, ਸੀਖਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਡਿਪਟੀ ਐਡਵੋਕੇਟ ਜਨਰਲ ("ਡੀ.ਏ.ਜੀ." ਛੋਟੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ) ਨੂੰ ਸੁਣਿਆ, ਜੋ ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜ ਦੀ ਤਰਫੋਂ ਪੇਸ਼ ਹੋਈ।

8. ਮਿਸਟਰ ਐਸ. ਨਾਗਮੁਥੁ ਨੇ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਦੀ ਪੂਰੀ ਸਜ਼ਾ ਅਮੋਲ ਸਿੰਘ (ਪੀ.ਡਬਲਿਊ.6) ਦੀ ਇਕੱਲੀ ਗਵਾਹੀ ਉੱਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਹੈ। ਸੀਖਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਸੀਨੀਅਰ ਕੌਂਸਲ ਨੇ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਮਹਿੰਦਰ ਸਿੰਘ (ਪੀ.ਡਬਲਿਊ.3) ਅਤੇ ਅਖੇ ਸਿੰਘ (ਪੀ.ਡਬਲਿਊ.4) ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਮੋਬਤ ਸਿੰਘ (ਡੀ.ਡਬਲਿਊ.3) ਅਤੇ ਕੋਕ ਸਿੰਘ ਰਾਘੁਵੰਸ਼ੀ (ਡੀ.ਡਬਲਿਊ.4) ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਵੀ ਇਹ ਦਿਖਾਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਅਮੋਲ ਸਿੰਘ (ਪੀ.ਡਬਲਿਊ.6) ਘਟਨਾ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਦੇਖ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਅਮੋਲ ਸਿੰਘ (ਪੀ.ਡਬਲਿਊ.6) ਮ੍ਰਿਤਕ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਦਾ ਅਸਲੀ ਭਰਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਉਸ ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਨੂੰ ਹੋਰ ਵੱਧ ਧਿਆਨ, ਸਾਵਧਾਨੀ ਅਤੇ ਸੂਝ-ਬੂਝ ਨਾਲ ਜਾਂਚਣਾ ਪਵੇਗਾ। ਸੀਖਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਸੀਨੀਅਰ ਕੌਂਸਲ ਨੇ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ***ਬਾਦਿਵੇਲੁ ਥੇਵਰ ਬਨਾਮ ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼***

ਦਾ ਰਾਜ ਉੱਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ। ਇਹ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕਿ ਕਿਹਾ ਗਵਾਹ ਦੀ ਗਵਾਹੀ "ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਭਰੋਸੇਯੋਗ" ਗਵਾਹ ਦੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਜਿਵੇਂ ਕਿ, ਅਜਿਹੇ ਗਵਾਹ ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਦੇ ਆਧਾਰ ਉੱਤੇ ਸਜ਼ਾ ਟਿਕਾਊ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ। ਮਿਸਟਰ ਨਾਗਮੁਥੁ ਨੇ ਹੋਰ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਇਸੇ ਸਬੂਤ/ਗਵਾਹੀ ਦੇ ਆਧਾਰ ਉੱਤੇ, ਸੀਖਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਟ੍ਰਾਇਲ ਕੋਰਟ ਨੇ ਛੇ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਨੂੰ ਬਰੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਦਕਿ ਹੋਰ ਪੰਜ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਇਆ ਅਤੇ ਸਜ਼ਾ ਸੁਣਾਈ।

9. ਮਿਸਟਰ ਨਾਗਮੁਥੁ ਨੇ ਹੋਰ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਵੀ ਸ਼ੱਕ ਹੈ ਕਿ ਮੌਜੂਦਾ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਐਫ.ਆਈ.ਆਰ. ਅਸਲ ਐਫ.ਆਈ.ਆਰ. ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ। ਇਹ ਵੀ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕਿ ਦੇਰੀ ਨਾਲ ਦਰਜ ਐਫ.ਆਈ.ਆਰ. ਪ੍ਰੋਸੀਕਿਊਸ਼ਨ ਕੇਸ ਦੀ ਭਰੋਸੇਯੋਗਤਾ ਬਾਰੇ ਸ਼ੱਕ ਪੈਦਾ ਕਰਦੀ ਹੈ।

10. ਮਿਸ ਅੰਕਿਤਾ ਚੌਧਰੀ, ਸੀਖਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਡੀ.ਏ.ਜੀ., ਨੇ ਇਸ ਦੇ ਉਲਟ, ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਸੀਖਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਟ੍ਰਾਇਲ ਕੋਰਟ ਅਤੇ ਉੱਚ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਅਮੋਲ ਸਿੰਘ (ਪੀ.ਡਬਲਿਊ.6) ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਉੱਤੇ ਸਹੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਹ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕਿ ਸਿਰਫ ਇਸ ਲਈ ਕਿ ਗਵਾਹ ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਛੋਟੀ ਜਿਹੀ ਵਿਰੋਧਾਭਾਸ/ਅਸੰਗਤਤਾ ਆਈ ਹੈ, ਇਸ ਨੂੰ ਅਜਿਹੇ ਗਵਾਹ ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਦੀ ਸੱਚਾਈ ਉੱਤੇ ਸ਼ੱਕ ਕਰਨ ਦਾ ਆਧਾਰ ਨਹੀਂ ਬਣਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਇਹ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕਿ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ ਸਵੀਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਉਹ ਦਾਅਵਾ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਗਵਾਹ ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਤੋਂ ਸੱਚਾਈ ਲੱਭਣ ਲਈ ਅੰਨ ਨੂੰ ਭੂਸੇ ਤੋਂ ਵੱਖ ਕਰਨਾ ਪਵੇਗਾ। ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਦਾਅਵੇ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰਨ ਲਈ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਸ਼ਕੀਲਾ ਅਬਦੁਲ ਗਫਾਰ ਖਾਨ (ਸਮਤ) ਬਨਾਮ ਵਸੰਤ ਰਘੁਨਾਥ ਧੋਬਲੇ ਅਤੇ ਇੱਕ ਹੋਰ; ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦਾ ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਪੁਲੁਮਤੀ ਕਾਸੀ ਰੈੱਡੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਣਾ ਰੈੱਡੀ ਉਰਫ ਰਾਮ ਕ੍ਰਿਸ਼ਣਾ ਰੈੱਡੀ ਅਤੇ ਹੋਰ*; ਅਤੇ ਰੁਪਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ ਬਨਾਮ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਰਾਜ ਅਤੇ ਹੋਰ ਉੱਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ।

11. ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਰੱਖੀ ਗਈ ਸਮੱਗਰੀ ਤੋਂ, ਇਹ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੌਜੂਦਾ ਅਪੀਲਕਰਤਾਓਂ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਮੂਲ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਅਨਮੋਲ ਸਿੰਘ (ਪੀ.ਡਬਲਿਊ.6) ਦੀ ਗਵਾਹੀ 'ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਹੈ। ਮੈਡੀਕਲ ਸਬੂਤ ਵਿੱਚੋਂ ਪੋਸਟ-ਮੌਰਟਮ ਰਿਪੋਰਟ ਦੀ ਕਿਸਮ ਦਾ ਸਹਿਯੋਗ ਲੱਭਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

12. **ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਮਸ਼ਹੂਰ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਵਡਿਵੇਲੂ ਥੇਵਰ (ਸੁਪਰਾ) ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਅਵਲੋਕਨਾਂ ਨੂੰ ਹਵਾਲਾ ਦੇਣਾ ਉਚਿਤ ਹੋਵੇਗਾ:**

"....ਇਸ ਲਈ, ਸਾਡੀ ਰਾਏ ਵਿੱਚ, ਇਹ ਇੱਕ ਸੁਚੱਜਾ ਅਤੇ ਸਥਾਪਿਤ ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਨਿਯਮ ਹੈ ਕਿ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਤੱਥ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਜਾਂ ਖੰਡਨ ਕਰਨ ਲਈ ਲੋੜੀਂਦੇ ਸਬੂਤਾਂ ਦੀ ਮਾਤਰਾ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਗੁਣਵੱਤਾ ਨਾਲ ਸਬੰਧਿਤ ਹੈ।

ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਬੋਲਚਾਲ, ਇਸ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਮੌਖਿਕ ਗਵਾਹੀ ਨੂੰ ਤਿੰਨ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਵਿੱਚ ਵਰਗੀਕ੍ਰਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਅਰਥਾਤ:

(1) ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭਰੋਸੇਯੋਗ।

(2) ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਭਰੋਸੇਯੋਗ।

(3) ਨਾ ਤਾਂ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭਰੋਸੇਯੋਗ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਭਰੋਸੇਯੋਗ।

ਪਹਿਲੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਦੇ ਸਬੂਤ ਵਿੱਚ, ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਨਤੀਜਾ ਕਢਣ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਨਹੀਂ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ — ਇਹ ਇੱਕ ਗਵਾਹ ਦੀ ਗਵਾਹੀ 'ਤੇ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜਾਂ ਬਰੀ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਜੇਕਰ ਇਹ ਪਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸ਼ੱਕ ਜਾਂ ਸਵਾਰਥ ਦੇ ਸ਼ੱਕ, ਅਯੋਗਤਾ ਜਾਂ ਸੁਭਾਅ ਦੇ ਉੱਪਰ ਹੈ। ਦੂਜੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਵਿੱਚ, ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਨਤੀਜਾ ਕਢਣ ਵਿੱਚ ਬਰਾਬਰ ਕੋਈ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਇਹ ਤੀਜੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਦੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਸਾਵਧਾਨ ਰਹਿਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਭਰੋਸੇਯੋਗ ਗਵਾਹੀ, ਸਿੱਧ ਜਾਂ ਪਰੋਕਸੀ ਦੁਆਰਾ, ਭਰੋਸੇਯੋਗ ਸਬੂਤਾਂ ਵਿੱਚ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਸਹਿਯੋਗ ਲਈ ਦੇਖਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ।"

13. ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਪਾਇਆ ਹੈ ਕਿ ਗਵਾਹ ਤਿੰਨ ਕਿਸਮਾਂ ਦੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਅਰਥਾਤ, (ਕ) ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭਰੋਸੇਯੋਗ; (ਖ) ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾ-ਭਰੋਸੇਯੋਗ; ਅਤੇ (ਗ) ਨਾ ਤਾਂ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭਰੋਸੇਯੋਗ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾ-ਭਰੋਸੇਯੋਗ. ਜਦੋਂ ਗਵਾਹ "ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭਰੋਸੇਯੋਗ" ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਕੋਈ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਨਹੀਂ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਕਿਉਂਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਉਣਾ ਜਾਂ ਬਰੀ ਕਰਨਾ ਅਜਿਹੇ ਇਕੱਲੇ ਗਵਾਹ ਦੀ ਗਵਾਹੀ 'ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ. ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਜੇ ਅਦਾਲਤ ਪਾਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਗਵਾਹ "ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾ-ਭਰੋਸੇਯੋਗ" ਹੈ, ਤਾਂ ਨਾ ਤਾਂ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਉਣਾ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਬਰੀ ਕਰਨਾ ਅਜਿਹੇ ਗਵਾਹ ਦੀ ਗਵਾਹੀ 'ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ. ਸਿਰਫ ਤੀਜੀ ਕਿਸਮ ਦੇ ਗਵਾਹਾਂ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਸਾਵਧਾਨ ਰਹਿਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਭਰੋਸੇਯੋਗ ਗਵਾਹੀ, ਸਿੱਧ ਜਾਂ ਪਰਿਸਥਿਤੀਜਨਕ ਦੁਆਰਾ ਮੁੱਖ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਪੁਸ਼ਟੀ ਲਈ ਦੇਖਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ।

14. ਉੱਚ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਅਮੋਲ ਸਿੰਘ (ਪੀ.ਡਬਲਿਊ.6) ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਨੂੰ ਤੀਜੀ ਕਿਸਮ ਵਿੱਚ ਪਾਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਡਾ. ਐਸ.ਐਸ. ਭਾਰਗਵ (ਪੀ.ਡਬਲਿਊ.2) ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਪੋਸਟ-ਮੋਰਟਮ ਰਿਪੋਰਟ ਤੋਂ ਪੁਸ਼ਟੀ ਦੇ ਬਿਨਾਂ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਉਣ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਸਾਨੂੰ ਇਹ ਵਿਚਾਰਨਾ ਪਵੇਗਾ ਕਿ ਅਮੋਲ ਸਿੰਘ (ਪੀ.ਡਬਲਿਊ.6) ਦੀ ਸਬੂਤ/ਗਵਾਹੀ ਕਿਹੜੀ ਕਿਸਮ ਵਿੱਚ ਪੈਂਦੀ ਹੈ।

15. ਅਮੋਲ ਸਿੰਘ (ਪੀ.ਡਬਲਿਊ.6) ਨੇ ਘਟਨਾ ਦੇ ਵੇਰਵੇ ਵਿਸਤਾਰ ਨਾਲ ਦਿੱਤੇ ਹਨ। ਉਹ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਘਟਨਾ ਦੇ ਦਿਨ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਸੰਤੋਸ਼ ਖਵਾਸ ਨਾਤੇਰਨ ਗਏ ਸਨ ਅਤੇ ਉਹ ਬਾਸੋਦਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਲਗਭਗ 4:45 ਵਜੇ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ, ਉਹ ਆਪਣੇ ਪਿੰਡ ਨੂੰ ਰਵਾਨਾ ਹੋਇਆ। ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਉਸਦੀ ਬੱਸ ਵਿੱਚ ਪਿੰਡ ਜਾਣ ਲਈ ਬੈਠਾ। ਉਹ ਰਤਨ ਪੁਰ ਚੱਕ ਬੱਸ ਸਟਾਪ 'ਤੇ ਉੱਤਰੇ ਅਤੇ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪਿੰਡ ਬੁਧੋਰ ਜਾ ਰਹੇ ਸਨ। ਆਪਣੇ ਪਿੰਡ ਵੱਲ ਤੁਰਦਿਆਂ, ਲਗਭਗ 6:00 ਵਜੇ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ, ਉਸਨੇ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਦੀਆਂ ਚੀਕਾਂ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਸੁਣੀਆਂ ਕਿ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ (ਮਾਰ ਦਲਬ)। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਸਨੇ ਵੇਖਿਆ ਕਿ ਸਾਰੇ ਦੋਸ਼ੀ ਮ੍ਰਿਤਕ 'ਤੇ ਹਮਲਾ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਉਹ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਦੋਸ਼ੀ ਵਿਅਕਤੀ ਉਸਦੇ ਪਿੱਛੇ ਦੌੜੇ, ਉਹ ਉੱਥੋਂ ਭੱਜ ਗਿਆ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਘਰ ਬੁਧੋਰ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਉਸਨੇ ਘਟਨਾ ਆਪਣੇ ਭਰਾਵਾਂ, ਨਾਮਤ: ਪ੍ਰਗ ਸਿੰਘ, ਪੂਰਨ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਮੋਕਮ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਦੱਸੀ। ਉਹ ਸਾਰੇ ਉਸ ਥਾਂ 'ਤੇ ਗਏ ਜਿੱਥੇ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਮ੍ਰਿਤਕ ਪਾਇਆ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪੂਰਨ ਸਿੰਘ ਨੇ ਟਰੈਕਟਰ, ਟਰਾਲੀ ਲਿਆ ਅਤੇ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਨਾਤੇਰਨ ਪੁਲਿਸ ਸਟੇਸ਼ਨ 'ਤੇ ਲੈ ਗਏ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਸਨੇ ਐਫ.ਆਈ.ਆਰ. ਦਰਜ ਕੀਤੀ। ਉਸਨੇ ਇਹ ਵੀ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਪਿਛਲੀ ਦੁਸ਼ਮਣੀ ਇਸ ਅਪਰਾਧ ਦਾ ਮੋਟੀਵ ਸੀ।

16. ਇਸ ਨੂੰ ਮਹਿੰਦਰ ਸਿੰਘ (ਪੀ.ਡਬਲਿਊ.3) ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਵੱਲ ਸੰਦਰਭਿਤ ਕਰਨਾ ਪ੍ਰਾਸੰਗਿਕ ਹੋਵੇਗਾ। ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੀ ਗਵਾਹੀ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੇ ਘਰ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਚਬੂਤਰਾ (ਚੌਂਕ) ਤੇ ਬੈਠਾ ਸੀ। ਮੋਬਤ ਸਿੰਘ (ਡੀ.ਡਬਲਿਊ.3) ਨੇ ਅਮੋਲ ਸਿੰਘ (ਪੀ.ਡਬਲਿਊ.6) ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਨਗਰ ਚੱਕ ਤੇ ਮਰਿਆ ਪਿਆ ਹੈ। ਫਿਰ, ਮੋਕਮ ਸਿੰਘ, ਅਮੋਲ ਸਿੰਘ (ਪੀ.ਡਬਲਿਊ.6), ਆਰਤਗੇ ਸਿੰਘ, ਪਰਵਤ ਸਿੰਘ, ਹਿੰਮਤ ਸਿੰਘ, ਰਤਨ, ਫੁੱਲੂ, ਗੁੱਲੂ, ਲੱਲੂ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਚੱਕ ਤੇ ਦੇਖਣ ਲਈ ਗਏ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਉਹ ਵੀ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਦੇਖਣ ਲਈ ਗਿਆ। ਗੋਂਦਾ ਦੇ ਘਰ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਨਗਰ ਚੱਕ ਤੇ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਮਰਿਆ ਹੋਇਆ ਮਿਲਿਆ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਅਮੋਲ ਸਿੰਘ (ਪੀ.ਡਬਲਿਊ.6) ਅਤੇ ਮੋਕਮ ਸਿੰਘ ਨੇ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਨੀਤਨ ਤੇ ਲਿਜਾਇਆ। ਆਪਣੀ ਕ੍ਰਾਸ-ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਵਿੱਚ, ਉਸ ਨੇ ਮੰਨਿਆ ਹੈ ਕਿ ਮੋਬਤ ਸਿੰਘ (ਡੀ.ਡਬਲਿਊ.3) ਨੇ ਉਸ ਦੀ ਹਾਜ਼ਰੀ ਵਿੱਚ ਅਮੋਲ ਸਿੰਘ (ਪੀ.ਡਬਲਿਊ.6) ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਰਸਤੇ ਤੇ ਮਰਿਆ ਪਿਆ ਹੈ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਮੋਲ ਸਿੰਘ (ਪੀ.ਡਬਲਿਊ.6) ਘਬਰਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਰੋਣ ਲੱਗ ਪਿਆ। ਅਖੇ ਸਿੰਘ (ਪੀ.ਡਬਲਿਊ.4) ਨੇ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਦਿੱਤੀ ਹੈ।

17. ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਫ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵੇਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮਹਿੰਦਰ ਸਿੰਘ (ਪੀ.ਡਬਲਿਊ.3) ਅਤੇ ਅਖੇ ਸਿੰਘ (ਪੀ.ਡਬਲਿਊ.4) ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਤੋਂ, ਭਾਵੇਂ ਮੋਬਤ ਸਿੰਘ (ਡੀ.ਡਬਲਿਊ.3) ਅਤੇ ਕੋਕ ਸਿੰਘ ਰਘੁਵੰਸ਼ੀ (ਡੀ.ਡਬਲਿਊ.4) ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਨੂੰ ਵੇਖਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਕਿ ਮੋਬਤ ਸਿੰਘ (ਡੀ.ਡਬਲਿਊ.3) ਨੇ ਅਮੋਲ ਸਿੰਘ (ਪੀ.ਡਬਲਿਊ.6) ਨੂੰ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਮਰਨ ਦੀ ਸੂਚਨਾ ਦਿੱਤੀ ਸੀ।

18. ਮਹਿੰਦਰ ਸਿੰਘ (ਪੀ.ਡਬਲਿਊ.3) ਅਤੇ ਅਖੇ ਸਿੰਘ (ਪੀ.ਡਬਲਿਊ.4) ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਨੂੰ ਮੋਬਤ ਸਿੰਘ (ਡੀ.ਡਬਲਿਊ.3) ਅਤੇ ਕੋਕ ਸਿੰਘ ਰਘੁਵੰਸ਼ੀ (ਡੀ.ਡਬਲਿਊ.4) ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਨਾਲ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮਰਥਨ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਕੋਕ ਸਿੰਘ ਰਘੁਵੰਸ਼ੀ (ਡੀ.ਡਬਲਿਊ.4) ਆਪਣੀ ਗਵਾਹੀ ਵਿੱਚ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਉਹ ਆਪਣੀ ਮੋਟਰਸਾਈਕਲ 'ਤੇ ਬਸੋਦਾ ਤੋਂ ਬੁਭੋਰਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਇੱਕ ਵਿਅਕਤੀ ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਮ ਪ੍ਰਾਣ ਸਿੰਘ ਸੀ, ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਰੋਕਿਆ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਰਸਤੇ 'ਤੇ ਮਰਿਆ ਪਿਆ ਹੈ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਹ ਪਿੰਡ ਬੁਭੋਰ ਗਿਆ ਅਤੇ ਇਸ ਜਾਣਕਾਰੀ ਨੂੰ ਮੋਬਤ ਸਿੰਘ (ਡੀ.ਡਬਲਿਊ.3) ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ।

19. ਮੋਬਤ ਸਿੰਘ (ਡੀ.ਡਬਲਿਊ.3) ਆਪਣੀ ਗਵਾਹੀ ਵਿੱਚ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਰਸਤੇ 'ਤੇ ਮਰਿਆ ਹੋਇਆ ਹੋਣ ਦੀ ਸੂਚਨਾ ਕੋਕ ਸਿੰਘ ਰਘੁਵੰਸ਼ੀ (ਡੀ.ਡਬਲਿਊ.4) ਨੇ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਹ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਘਰ ਗਿਆ ਅਤੇ ਇਸ ਬਾਰੇ ਪ੍ਰਾਣ ਸਿੰਘ, ਅਮੋਲ ਸਿੰਘ (ਪੀ.ਡਬਲਿਊ.6), ਮੋਕਮ ਸਿੰਘ, ਪੂਰਨ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਅਖੇ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਸੂਚਿਤ ਕੀਤਾ।

20. ਇਹ ਇੱਕ ਸੈਟਲਡ ਕਾਨੂੰਨ ਹੈ ਕਿ ਬਚਾਅ ਗਵਾਹਾਂ ਨੂੰ ਉਹੀ ਵਿਚਾਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜੋ ਅਭਿਯੋਗ ਗਵਾਹਾਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

21. ਇਨ੍ਹਾਂ ਗਵਾਹਾਂ ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਤੋਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਅਮੋਲ ਸਿੰਘ (ਪੀ.ਡਬਲਿਊ.6) ਇਸ ਘਟਨਾ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਦੇਖ ਸਕਦਾ ਸੀ।

22. ਇਸ ਲਈ ਅਸੀਂ ਇਸ ਨਤੀਜੇ ਤੇ ਪਹੁੰਚੇ ਹਾਂ ਕਿ ਅਮੋਲ ਸਿੰਘ (ਪੀ.ਡਬਲਿਊ.6) ਦੀ ਗਵਾਹੀ "ਸਰਾਸਰ ਨਾਕਾਬਲ ਭਰੋਸਾ" ਗਵਾਹ ਦੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਕੇਵਲ ਉਸ ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਕੋਈ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਇਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਅਸੀਂ ਪਾਉਂਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਵੱਲੋਂ ਮੈਡੀਕਲ ਸਬੂਤ ਤੋਂ ਮੰਗੀ ਗਈ ਪੁਸ਼ਟੀ ਨਿਆਂਇਕ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਮੈਡੀਕਲ ਸਬੂਤ ਕੇਵਲ ਇਹ ਸਥਾਪਿਤ ਕਰ ਸਕਦਾ ਸੀ ਕਿ ਮੌਤ ਕਤਲ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਸੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਇਸ ਨੂੰ ਅਮੋਲ ਸਿੰਘ (ਪੀ.ਡਬਲਿਊ.6) ਦੇ ਸੰਸਕਰਣ ਨੂੰ ਪੁਸ਼ਟ ਕਰਨ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਘਟਨਾ ਨੂੰ ਦੇਖਿਆ ਹੈ।

23. ਜਿਹੜੇ ਉੱਤਰਦਾਤਾ-ਰਾਜ ਲਈ ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਡੀ.ਏ.ਜੀ. ਦੇ ਤਰਕ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਅਭਿਯੋਗ ਨੇ ਮੋਟਿਵ ਸਾਬਤ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਇਹ ਅਚ੍ਛੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਥਾਪਿਤ ਹੈ ਕਿ ਕੇਵਲ ਇਸ ਲਈ ਕਿ ਮੋਟਿਵ ਸਥਾਪਿਤ ਹੈ, ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਉਣਾ ਬਰਕਰਾਰ ਨਹੀਂ ਰੱਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ।

24. ਉਸ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਵਿੱਚ, ਅਸੀਂ ਪਾਉਂਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਅਭਿਯੋਗ ਨੇ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਉੱਚਿਤ ਸੰਦੇਹ ਤੋਂ ਪਰੇ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਨੂੰ ਸੰਦੇਹ ਦਾ ਲਾਭ ਦਿੱਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

25. ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ, ਅਸੀਂ ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤਾ ਹੁਕਮ ਪਾਸ ਕਰਦੇ ਹਾਂ:

(i) ਅਪੀਲਾਂ ਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

(ii) 6ਵੇਂ ਅਗਸਤ, 2019 ਨੂੰ ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੀ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਡਿਵੀਜ਼ਨ ਬੈਂਚ ਵੱਲੋਂ ਕ੍ਰਿਮਿਨਲ ਅਪੀਲ ਨੰਬਰ 317 ਆਫ 2000 ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਫੈਸਲੇ ਅਤੇ 18ਵੇਂ ਅਪ੍ਰੈਲ, 2000 ਨੂੰ ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼, ਗੰਜ ਬਸੋਦਾ, ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਵਿਦਿਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਐਡੀਸ਼ਨਲ ਸੈਸ਼ਨਜ਼ ਜੱਜ ਵੱਲੋਂ ਸੈਸ਼ਨ ਟ੍ਰਾਇਲ ਨੰਬਰ 248 ਆਫ 1996 ਵਿੱਚ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਗਏ ਫੈਸਲੇ ਅਤੇ ਹੁਕਮ ਨੂੰ ਰੱਦ ਅਤੇ ਖਾਰਜ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

(iii) ਅਪੀਲਕਰਤਾਓਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਲਗਾਏ ਗਏ ਦੋਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਬਰੀ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਤੁਰੰਤ ਆਜ਼ਾਦ ਕਰਨ ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਜੇਕਰ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਲੋੜੀਂਦਾ ਨਾ ਹੋਵੇ।

26. ਲੰਬਿਤ ਅਰਜ਼ੀਆਂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਜ਼ਮਾਨਤ ਲਈ ਅਰਜ਼ੀ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ, ਉਪਰੋਕਤ ਸ਼ਰਤਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਨਿਪਟਾਈ ਜਾਣਗੀਆਂ।

ਬਿਭੂਤੀ ਭੂਸ਼ਣ ਬੋਸ

ਅਪੀਲ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਹੈ।

ਡਿਸਕਲੇਮਰ ਸਥਾਨਕ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਅਨੁਵਾਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਨਿਆ ਨਿਰਣਾਂ ਕੇਵਲ ਮੁਕੱਦਮੇਬਾਜ਼ਾਂ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਸਮਝਣ ਤੱਕ ਹੀ ਸੀਮਤ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਦਾ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਇਸਤੇਮਾਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ । ਸਾਰੇ ਵਿਹਾਰਕ ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰਤ ਮੰਤਵਾਂ ਲਈ ਨਿਆਂ ਨਿਰਣੇ ਦਾ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਸੰਸਕਰਣ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਅਮਲ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਇਸ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ।

Vasu Gupta

Advocate